

Đàn thóc dầy thì trong nhà còn tươm om. Đêm tháng Chạp, trời lâu sáng. Thốt ra thì gà gáy đã lâu. Tiếng gà gáy xôn xao.



Và óc Đàn còn lo lắng vụng về ý như mớ hỗn, giông như khi ngó ta như lo lắng như mình đã qua trong một giờ chiêm bao: Đàn chửa đẻ ra, Đàn đã thấy như tiếng gà gáy rít mong manh, rít xa xôi vùn lên trong giờ ngửa mặt mà nhả ra. Rồi thì Đàn đẻ ra. Có lẽ do một tiếng gáy của anh gà trỉ trong chuồng gà nhà bên cạnh. Con gà đang thiếp ngủ, tiếng gáy nghe như đã vang động lòng. Đây là một con gà có sức. Đàn phác họa trong từng tiếng cái hình dung lúc ngó của nó, lúc cựa và vụng về như một anh con trai mập mạp sáu tuốt, đôi chân cao, cái cổ trổn ngó nghu, cái mỏ đen khè mồm hời như nhú, cái đuôi cọt ngón. Anh chàng rít hay sang nhà nó tải gio, tải rác, khi nó bực mình đã mảy lộn toan vọt chết.

Đàn nhòm dầy. Nó sờ soạng ra khỏi cái ổ rơm rồi đi thong ra ngoài. Bên ngoài một mù sương. Khí lạnh như sắc dao. Đàn rùng mình và hốt hời mảy cái luôn. Nó thấy cơn phôi động dầy ngay, cơn phôi làm ngay một việc gì cho nóng ngó: đã rét mà lo lắng còn động cơ ro thì chửa càng rét. Nó mồm mồm vụng về cái chổi để quét sân, quét ngõ. Việc quét sạch sẽ và chửa sáng nào nó quên làm, dù sân nhà có bẩn hay không. Đây là một thói quen cũng như cái thói quen dầy lúc hầy còn đêm. Một chăm chổi dầy, nó hực động c mảy năm đi.

Đàn đi ổ năm chửa mồm hai. Khi đây, đâu nó còn để hai cái trái đào. Nó mồm biết cầm vụng cái chổi để quét nhà và thiếp một niêu cơm con con không sảng, không khê. Mồm nó vụng nghèo trong trống nghèo ra, nên hay liêu, hay lo. Thấy nghĩ rằng: Con mình đã lớn rồi, phải uổng nể ngay đi nhà mình vụng ít, ruồng không, cái vụng cũng không, nghĩa là công việc chửa có gì; nó nhà cũng chửa chổi; để mồm nó lêu lổng chửa ra ngoài động, đánh chổi, đánh ô, rồi nó hực thân; chi bướng cho nó đi ăn đi vụng ngó ta, để ngó ta bắt nó cọt nhóc việc nể, việc kia cho nó quen tay; có việc làm rồi mồm biết việc mà làm, chửa không như chổi quen, để lúc phải làm tất gung vụng chân tay, chửa đánh để cái này cũng đánh vụng cái kia, cái thiếp con gái mà cầm để cái gung không biết tất làm sao, để a cho đám mồm không biết cẩy thiếp nào, bống ngó lên khung cái nhóc lầy cái thoi thì lúng ta lúng túng, là thiếp con gái đáng cho hùm ăn thiếp.

Thấy nhốt để nh cho Đàn đi ổ để hực cho quen công việc của vụng, ruồng vụng, sau này để cái thân: đây là cái lo xa xôi. Như lo lắng còn cái lo lắng nhân tiện: nhà để mồm miêng ăn. Nếu bắt để c mồm ngày vài lo gung, thì ít ra các em Đàn cũng để c no hực. Rồi có để c để công nào cũng là hay. Mà chửa để c thì mồm năm ngó ta cũng thí bống cho cái quon, cái áo. Bống mồm, nếu chửa để c như con thì cũng chửa còn phải lo lắng gì vào thân nó.

Đàn đi ổ. Nó bống cho nhà bà chánh Liêu. Nhà bà chánh để chín mồm i khung của. Bà thuê Đàn, vụng

hai con bé nà, đ chúng đ n v t và trông nom ng su t: Năm đ u, công c năm có m t đ ng, v i m t cái áo cánh v i to, m t cái qu n s ng, m t cái th t l ng. Nh ng n u ch u khó và ngoan thì bà s cho h n. Còn cái s ăn (bà giao h n c v i ng i ta vì tính bà r t phân minh) thì bà cũng không dám nói ch c r ng đoi hay no; b i vì ti ng r ng giàu, nh ng nhà bà cũng c m chia: sáng, m i ng i m t lùm; tr a, ba l t th t đ y; t i, c khoai, c ráy, b ng tr con, nh v y, thì có l cũng không ph i đoi. M D n cho nh th đã là h u quá. B i vì th t ra, nhà D n, D n có đ c ăn ba b a th đầu? M i ngày, ch b a tr a. Mà hi m h a l m m i có b a đ c m i ng i ba v c ch t. Th ng th ng là hai v c, h n hai v c. Có khi m t. Cũng có khi ch ng v c nào, ph i ăn ráy, ăn khoai tr b a. Th mà D n ch u đ c, thì vào nhà bà chánh, c nhiên là D n ch u đ c, D n sung s ng là khác n a. Con ng i ta, có c m vào là có da, có th t ngay. Ch ng lâu đầu. Ng i m nghĩ và m ng. Th ch c ch vài, ba tháng sau, n u D n đ c m t ngày r i rãi v ch i v i các em, c nhà s ng c nhiên th y nó béo nh con cun cút. Mà tr ng, mà đ p, mà lành l n, ra ph t cô con gái l m!...

M c hã! B i vì ít lâu nay, D n có v th t, nh ng nó v n g y nh m t cái que. Nó khóc hu hu. Nó đòi nhà v i các em, mu n cho ăn th nào thì cho, mu n b t làm gì thì b t, ch đ ng b t nó cho nhà bà chánh n a. C m nhà giàu khó nu t. Ăn c a h mà không làm l i cho h đ c thì h làm cho đ n ph i m a ra mà gi h . D n chân y u tay m m l m. Nó thà nh n đoi mà c a, nhà còn h n. M D n nh t đ nh không nghe. Th ng con thì đ b ng. Nuông con thà gi t con đi. Tr con đ a nào ch thích nhà v i b , v i m đ ch ng ng i nào đ ng đ n thân? Đi cho nhà ng i ta, ăn c m c a ng i ta, l y công c a ng i ta, thì c nhiên là ph i làm cho đáng c m, đáng công c a ng i ta. Làm không đ c ng i ta thì t thì ng i ta xót. Ng i ta xót thì ng i ta ph i nói. Nói, mình nghe thì ch , không nghe thì ng i ta ph i ch i, ph i đánh. Ng i ta đánh ch i cho là phúc nhà mình đ y, không đánh, không ch i, sao có nên thân ng i đ c? Th b o D n: "Mày có h thì ng i ta m i đánh; đánh th ch đánh n a tao cũng không th ng chút nào; mày mu n s ng, thì v nhà bà chánh mà , không v thì đi đâu m c k ! Tao không ch a, tao không l y gì nuôi đ c mày...".

H i ôi! Ng i m r t đáng th ng c a D n ch t đ n hôm nay đã quá m t năm r i. Nghĩ đ n m lúc nào, D n cũng ng m ngủi. B i vì bà nói th , nh ng bà ch ng nghĩ th đầu. Khi đã c làm ra m t h t h i đ cho D n ch u đi r i, bà ôm m t khóc hu hu. Bà b o ch ng r ng: "Nghĩ đ n con lúc nào thì th ng con đ t ru t. Nh ng bi t làm sao? Tr i b t t i mình nghèo. Nó nhà mình thì ăn cũng ch ng bao gi đ c b a no. Đã đành ăn không no, nó cũng còn s ng h n nhà bà chánh, đ c ăn no. Nh ng mình li u có nuôi đ c nó su t đ i không? R i ch vài ba tu i n a, có ai th ng đ n nó, xin nó cho con nhà ng i ta, mình đ ng g hay sao? V nhà ch ng mà th i c m không chín, quét nhà ch ng nên thì li u ng i ta có kh i đào ông, b i cha không? V l i cái đ i nó còn dài. Không b t nó ép mình, ép xác cho quen, r i kh ngay vào chính cái thân c a nó. Mình nghĩ đ n nó ni u ch có ph i b t nó đi đ hòng đ c l i m i năm m t vài đ ng b c công đâu?".

B D n ch ng nói sao. Ông ch th dài. Nh ng ông cũng ng ng n hàng ngày, hàng bu i nh nh con l m. V sau, các em D n l i k v i D n nh th , nên D n m i bi t. D n không mu n làm kh cha m n a, nên kh đ n ch t cũng đành c n r ãng mà ch u, không dám khóc lóc đòi v . Lâu đ n r i nó cũng quen đi. Cái s kh thì bao gi cũng th thoi. Nh ng khi ng i ta đã

nhất để nh cháu, thì kh phải nào mà không cháu để c.

Đ n cho nhà bà chánh Li u đúng hai năm. Nó m i v nhà t d o đ u Giêng. V mùa năm ngoái, m Đ n đi t m y c n, r i i không cháu kiêng khem, c đi làm; m a n ng nhi m vào ng i - mà s c m t ng i v a m i m xong còn đ c bao nhiêu? - Th ph i i m t tr n k ch li t r i thì ch t. Thành th nhà ch còn m t b , là đàn ông, v i hai đ a tr con, v t g m i ch a đ c s ch: chúng nó ch a bi t làm gì c . (Hai đ a áp v i Đ n, giá tr i đ cho chúng nên ng i thì bây gi đã đ a th i đ c n i c m, đ a quét đ c cái nhà; nh ng m t năm x a, hai đ a lên đ u cách nhau có vài ngày, r i ch t, cũng cách nhau có vài ngày). B Đ n, c đ i h t năm, đ n nói v i bà chánh Li u xin cho con gái mình v . Đ n nhà coi sóc các em, chăm m y sào v n bòn bán, nh t nh nh đ cho b đi làm. B n b con l u nh u nuôi nhau. Con nhà nghèo th ng s m bi t, s m khôn. Đ n m i m i lăm mà đã quán xuy n đ c m i vi c trong nhà, bi t suy tính, bi t li u lo, ch ng kém gì m t ng i n i tr đã sành s i m.

Nh ng ông tr i hình nh không mu n cho b con Đ n góc đ u lên. Cu c s ng m i ngày m t khó thêm. G o kém, thóc cao. Ngô, khoai cũng khó chu c đ c mà ăn. Th m chí đ n h t mu i cũng sinh ra hi m n t: mua m t vài xu ch ng hàng nào cháu bán. Đ ng ti n thành ra r quá. Công làm tuy có cao h n, nh ng ch ng th m vào đâu. Tr c kia, m i ng i làm m i ngày hào r i thì đã g n đ c nhà ăn; bây gi m i ngày đ c ba hào, ti n g p hai, nh ng n u đ em đ ong g o thì ch a b ng m t góc ngày x a, thành th m t ng i ăn cũng h t. Ngày làm đã v y, còn ngày ngh : có ph i ngày nào cũng có ng i thuê đâu? Đã th l i còn bão, l i còn l t, r i l t chán, đ n v chiêm l i gi trò đ i h n. R i nh ng nhà giàu, chúng không th chôn b c gi y, nh t đ nh đ thóc m c m m trong nhà ch không cháu bán. G o c m i ngày m t giá. Không bi t r i làm gì ra ti n mà đ ong?

M t đêm, sau khi đã than th v i con h t quá m t tr ng canh r i, b Đ n th dài b o con r ng:
- C c này, n u còn nhà, r i đ n ch t đ i c lũ mà thôi. Bây gi mà còn th , đ n tháng hai, tháng ba này còn kh đ n đâu? B con mình có thân thì ph i li u đ n đi. Cũng ch ng còn m y ngày n a mà đã T t, thôi thì ta cũng c mà cháu v y qua Giêng r i s tính.
- Th y b o: con tính th nào? Nhà mình thì ch có c p làm thuê. Th i v l i h t r i. Qua Giêng, con ch c m i ngày ngh , ch a ch c có m t ngày có vi c.
- y th mình m i l i càng c n ph i tính. N u có vi c thì còn ph i lo gì n a? Ch ng đ c c m thì cũng đ c cháo, mi n là không ch t l ... Nh ng không có vi c!... Cho nên tao đ nh lên r ng m t chuy n.
- Eo ôi!
- Vi c gì mà "eo ôi?". Bây gi ng i ta đi nh đi ch . Nghe nói trên y làm ăn còn đ . Làng ta, v cánh nhà ông tr ng Hu n đ y, h đi t c b ng y anh em, mà anh nào v cũng có ti n.
- Ti n r ng, b c b ch đ nu t đ c đâu. Vô phúc mà gã n c m t chuy n thì l i đ c!...
- Thì ch đ n ch t là cùng, ch gì? Còn h n ng i nhà mà ch t đ i. Th mà b o không li u thân đi nh th , thì còn xoay x p gì đ ki m ra ti n đ c n a, nào?
m à đúng nh v y th t. Đ n ch ng còn bi t đáp sao đ c n a. Nó đành l ng l ng. Câu chuy n ng t ra vài phút. Trong khi y, c hai đ u nghĩ ng i. Đ n b ng h i:
- C chúng con cũng đi à?
- Không. Tao hãy đi m t mình tr c, xem sao.

D n v i kêu lên:

- Ch u thôi! Chúng con ch dám nhà đầu. Đêm hôm có ba đ a tr ranh!...

Nó s có n m g o hay c ráy, c khoai cũng không gi đ c mà ăn. Nh ng th y nó b o:

- Tao đã li u ch y r i. V n đ t v i các em, tao s nh chú L trông nom. Bòn bán th nào ch đ cho hai đ a chúng nó ăn. Mà không đ thì tao đ n...

Còn nó? Ch c th y nó i đ nh cho nó đi cho nhà bà chánh Li u hay nhà nào khác đ y. "Thì cũng đ c!...". D n nghĩ v y. Cái thân nó, nào nó có c n gì? Nh ng nghĩ đ n c nh nhà tan tác mà bu n. R i đây b m t n i, con m t n o, ch em m i đ a nh v m t ng i... Nó đã s p nói m t i gì đ can cha, thì cha đã b o:

- Còn mà y thì tao cho ng i ta c i.



Chuy n c i xin khi n D n thèn th n. Thành th nó i không tìm đ c câu gì đ nói. V n ng i b nói:

- Thôi thì tr c sau cũng m t n. Có rùi g ng cũng ch ng rùi g ng đ c bao nhiêu. M c cái ng i ta xin c i m y l n r i. Tao kh t mãi đ cho h t tang bu mà y đã; nh ng ng i ta nh t đ nh xin lo tr c. Ch t cái con gái ng i ta cũng s p c i r i: nhà ng i ta cũng neo ng i; không c i mà y thì ngay đ a sai v t cũng không có n a. V i ch ng i ta v i mình, không l th nào? Ng i ta ăn p h i thì mình cũng p h i ăn p h i, th y ng i ta nói mãi, tao cũng n . D n t c t i:

- N ! N cái gì! Th y c b o r ng: m con ch t đi r i, hai em thì còn d i, ch có con h i l n m t tí p h i nhà đ th i c m, n u n c.

- Thì tao v n b o ng i ta th . Nh ng ng i ta không ch u.

- Không ch u là không ch u th nào? Quy n còn mình...

- Thì v n là quy n còn mình? Cho nên ng i ta có dám b t mình đâu? Ng i ta ch c nài.

Ng i ta nói khó v i mình. Tao th v i mà y: hai ba l n bà y không khóc v i tao, tao ch t! R i bà y l y. Bà y b o: Th này này, ông : ông cũng kh , nh ng tôi còn kh h n ông, th y cháu ch t đi, tôi ch đ c có mình cháu là con trai, ông c th ng tôi...". Nh th thì tao còn bi t ch i ng i ta th nào cho ti n?

R i th y D n nói nh :

- M c cái lúc m mà y n m xu ng, nhà không còn m t đ ng xu nào, không còn v v iu vào đầu đ c, tao đã nh n c a ng i ta hai m i đ ng b c c i. Ý ng i ta đ nh đ a ti n tr c th , r i xin c i ngay cu i năm, năm ngoái. Tao p h i kh t. Nh ng không l kh t l n ng i ta mãi? Ng i ta l i t ng mình có ý l a l c gì ng i ta ch ng. Hôm n ng i ta l i đ n xin l n n a. H xin đ n tháng Giêng... Nh ng t gi đ n tháng giêng có là bao? Đ ng nào mà y cũng p h i đi, mà mà y đi thì tao không làm th nào v a trông coi các em mà y a đi làm đ c. Cho nên tao nh t đ nh mang g i chúng nó, r i lên r ng m t chuy n. Ki m ăn đ c, tao s đ em chúng nó đi. Đ nh th , nên tao b o ng i ta: "N u bà nh t đ nh lo, thì tôi cho lo ngay đ o trong năm". Ng i ta có h i tao: "Ông đã th ng... tr c n a là th ng cháu, sau n a là th ng tôi, mà r ng cho nh th , th t cũng là phúc nhà chúng tôi l m l m. Tình c nh nhà tôi, ch c ông cũng ch ng còn l gì. Chúng ta cùng là cái ch nghèo hèn, thì con cái chúng ta l i làm b n v i nhau. V y ông đ nh may vá cho cháu th nào, ăn tiêu th nào, thì ông cho chúng tôi bi t đ chúng tôi lo. Tao nghĩ nát ru t cũng không bi t tr l i th nào cho ti n. V i gi y nh v i gi y năm nay?... Xin ít thì

không biết may gì. Chỗ quần áo cánh vải to cũng phải non ba chục. Mà xin nhieu thì mang tiếng; vải lụa ngói ta lấy gì mà đưa cho mình đưa c? Vay công vay nợ làm vào thì vải sau lại chỗ khố chúng mày. Tao phải bỏ ông ta: muồn may cho mày th nào thì may lấy, tao không dám nh. Bà ta bảo: "Ta với ta, chúng nói gì ông cũng rõ: cái lúc khó khăn thế này, mồi nhà h a mồi có mồi nhà có tiền mà may mồi, còn thì chỗ quần manh, áo vá, đeo dây, quần r; chỗ c nhà ông thì cũng th, mà nhà tôi thì cũng v. May quần chùng áo dài cho cháu, bớt quá chỗ mồi mồi ngày cồi mà thôi, r cũng bỏ ng đ đ y, c nh nhà chúng ta thì còn hì hè đình đám gì mà phải s m quần chùng áo dài kia ch?... V y ông đã đ y th, thì tôi xin may cho cháu mồi quần áo v, quần áo cánh thôi, đ cháu nó mồi đi làm y; còn hôm cồi, n u cháu nó ch a có áo chùng, thì tôi xin đ a cái áo chùng c a tôi cho nó mồi, cho nó qua cái ngày y, k o cháu nó là tr con nó l i t i thân chng. R i t hôm sau mà đi l i c quần áo đ p, đem ra mà mồi. Cái áo dài l i c t đi. y, nhà có mồi m, mồi con, ch mồi cái áo dài là đ chán! M đi đâu m m; con đi đâu con m c. V i c may m c cho cháu th cũng là tầm t m đ c. Còn ý ông đ nh ăn u ng th nào, xin cho biết". Ng i ta nói th là có ý hì mình có c n cau r u, t i n nong gì n a hay không? Tao nghĩ cũng ch ng còn nên xin thêm n a. Mình c t l y hai ch c đ ng b c c a ng i ta, h n mồi năm, có đ n năm r i r i. V l i còn đang có tr bu mày, cũng nên làm v ng làm tr m, m i n là xong v i c thì thôi. V y h đ ng, anh em, tao nh t đ nh ch ng b o ai. Đ ng nhà trai cũng v y. Bà y đã thú th r ng: phải bi n năm, ba c th nào, v đ ng h nhà gái, thì xin bi n; ch đ ng h nhà bà y t nh không m i ng i nào c. B i v i c phải lo thì lo, ch th t ra mồi tí gì cũng vào công n c. Công n làm thì v sau ch ch t chúng mày, ch ch t ai? Vì th, nên tao bảo: Bà , đ u r ng "Vui thì vui c tri u đình, ch ng vui, vui th mồi mình vui chi?". Đ ng nhà trai, bà còn không muồn b o ai, thì đ ng nhà gái bây gi đang còn tang m cháu, tôi cũng ch ng b o ai s t c. V y bà đ nh ngày nào c mồi mình bà v i ch ng nó đ n, tôi cũng ch cho hai em nó đ a nó v. Th cũng xong. Ai c i đ n h ng nhà chúng ta? Còn nh s t i n nong... đáng l tôi ch ng nên xin thêm đ ng nào n a m i phải (h i m cháu m t, tôi c t l y hai ch c đ ng b c c a bà, là tôi phải nghĩ), nh ng phải ng ngôn đ y r ng: giàu bán chó, khó bán con; tôi cũng còn đ ng công, đ ng n, t t c đ m i đ ng, k cái s b t bà tr c thì cũng không dám b t, nh ng tôi xin thêm đ m ng n a đ trang tr i nh ng ch tôi vay m n đ lo cho bu cháu, h i bu cháu m t. Nh th cũng nh là t i n c a cháu, cháu b ra đ tr nghĩa cho bu cháu. Tôi không dám t hào gì vào đ y. y là tao cũng nói đ i bà y th, ch công n tao cũng ch a tr v i; tao n m l y đ m đ ng y, đ ra giêng đi lên r ng...

Câu chuy n đêm hôm y Đ n đang th m nh c l i, trong khi đ a đ y cái ch i cùn trên m t cái sân con. B i vì hôm nay chính là ngày bà m ch ng s đ n r c Đ n đi. Đêm hôm qua, đ i hai đ a bé ng r i, hai cha con l i th dài, th ng n v i nhau. Đ n khóc đ n quá n a đêm, r i thi p đi lúc nào ch ng biết. Sáng đ y, Đ n có c m t ng nh nó m i ch p m t đi m t tí. Nó th y ng i m i m t. Dù v y, nó cũng ch y ra ngoài quét thóc...

Đ n quét xong thì đ ng đông, m t tr i đã nhô lên. Nh ng tia sáng đ u tiên ch c th ng t m màn s ng, r i xé to c mãi ra. ánh sáng tràn đi. Trong kho nh kh c, tr nên quang h n... Đ n ra ao, r a m t. Lúc tr v nhà, nó th y b và hai em đã đ y r i. Hai đ a con, m i đ a ôm m t đùi cha. Ng i cha ng i l th, l th. Đôi mi m t trông có v h i s ng. Đ n cúi m t, b i nó đoán r ng

Một Đám Cưới

Tác Giả: - Nam Cao

Thứ Ba, 28 Tháng 2 Năm 2012 10:31

đêm hôm qua, cha cũng khóc. Nó vẫn tìm cái chổi, tuy nó biết nhà không còn cái chổi nào nữa, ngoài cái nó vẫn quét và đứng ngoài đứng u chái...

Thầy nó bảo:

- Hôm nay mày phải xuống chợ mua tí đi, con ạ.

- Mua bán gì mà đi chợ?

- Mua mấy xu chè tào, vài mấy quả cau. Ông bố ta dặn, cũng phải có bát nước, miếng trứng tào cho?

- Chào!... Vẫn chuyện!

- Sao lại về chuyện? Không có, không coi đâu cả.

Dạ con cảm ơn thầy. Thấy em lớn, thì mình tay lên đầu cha, múa may tay kia và nhún nhẩy ngó, giỡn cho:

- Lâu lâu! Lâu lâu? Có ông bố sắp đi lấy chồng... Lâu lâu.

Dạ con khoả m mua, làm em. Ông bố cha sắp con gái nhìn xuống, cười vào đứng con trai mua cái và mua nó:

- Im thấy này!... Đủ cho ông bố ta dặn nó. Mua đủ hai xu chè...

- Rồi hai xu, hàng chè nó cho bán thì sao... Dạ kêu lên thôi và cười cười to đủ cho khi thấy.

Ông bố cha cũng cười và hỏi:

- Hai xu không bán, thì mấy xu mua bán?

- Ít nhất là năm xu. Mua ít nó không có tiền trả lại.

- Thì mua cả năm xu vậy. Năm xu thì mua đủ mấy quả?

- Mua ngàn quả... Ông bố bố không đi chợ, cứ đứng chờ rồi làm. Quen với ngày xưa, đủ mua xu mua quả bày giỡn năm xu, mua đủ chợ đủ mua quả là hết xong.

Thầy Dạ n là hỏi ra:

- Ờ! Mua gì!

- Thấy... Không có thôi, cứ con mà chợ? Muốn mua thì mua, chợ mua thì đủ, cho cái số đủ thì ngang ngang với nhân sâm.

- Đủ thì cũng phải mua. Năm xu chè, vài hai quả cau ngon ngon mua tí.

- Cau ngon phải tám, chín xu mua quả.

- Vẫn chỉ đi ba xu mua miếng trứng?

- Đúng thôi, không kém ba xu mua miếng.

- Trừ đi tiền!... Có đi nào nhá vậy? Cái thấy gì cũng đủ!... cho nên tao vẫn bảo: Cái lúc này chợ nên giỡn giang ra làm gì. Mua đủ quả mua tiền. Giá làm đủ mua vài lần, cho mua đủ năm cho mua. Miếng bụi chui qua cửa; mình ăn mua quả có no đủ mua quả đủ đâu, mà ông bố ta phải cho mua cho đủ quả nhà mình thì không. Thà bớt nước là ta mua cho hết?...
- Thấy thầy thì thấy... Cái gì cũng mua! Thành thử ra con mình cứ theo không.

- Theo không cũng đủ. Mua mấy ngày xưa cũng cứ theo không tao vậy. Thấy mà cũng ăn với nhau đủ mãi, sinh con đủ cái, mà lại còn thấy yêu nhau bằng tám nghìn quả mua với chợ mua quả linh đình. Mua kiêu! Làm đám cưới linh đình, mà rồi lại cho nhau ùn ùn ra đây à?

Dạ con làm cảm ơn thầy. Bớt nước dặn vẫn, thấy nó bằng như ra mua đi u...

- Tí nữa quên! Con nhớ mua mấy nén hương... Hôm nay là ngày cưới con, cứ bàn đã cho có thì

thôi, m y nén h ng cũng không có n t thì ph i t i...

Cái ý y - s nh t ng đ n ng i đã khu t - khi n c hai b con cùng bu n bã. M t r m r m n c, th y nó th dài r i bùi ngùi b o:

- Bít v y, tao cũng b o bà y bi n m t mâm đ cúng bu mày. Ng i s ng, ch ng có thì thôi, nh ng ng i ch t...

D n th n th c. Nó s còn đ ng đ y thì nó s khóc òa lên m t. Nó c b o:

- "Thôi! Con đi ch ..." r i ch y ra. Ra đ n s n nó m i nghe th y th y nó b o:

- Con đi.

X chi u hôm y, bà m ch ng và ch ng D n m i đ n. C hai cùng m c qu n áo cánh. Bà m khoác m t cái áo nâu dài đã b c trên vai. Chú r xách m t ch cau, ch ng m t ch c qu . Vào đ n nhà, y lúng túng không bi t đ t đâu. Bà m trông th y b o D n:

- Cho bu m n cái đĩa đi, con!

M t D n đã đ b ng. Hai đ a em nó, trông th y, c i rúc rích. Nó i đ ng câu sai c a m ch ng, đ ch y tót ra chái đ ng. M t lúc lâu nó cũng không vào. Th y nó ph i đ l y ch cau tay bà m ch ng, đ t lên gi ng th m nó. R i th y nó nói th t to:

- Đi n u n c đi con!

Không th y con gái th a, ông ph i b o th ng con trai n:

- Ch y ra b o ch đ n m n c.

R i ông thân hành đi l y chia vôi ra đ têm tr u. Bà m ch ng có i ngay:

- Th a ông, ông đã có lòng th ng đ n cháu, mà xét ra, nh th này thì th t ông th ng quá, th ng m i nh , cái gì ông cũng chm ch c đi cho c , khi n chúng tôi c m t cái b ng ông mà i l y làm x u h v cái cách chúng tôi x l m. Chúng tôi x th này th t qu là không ph i.

Nh ng l y Tr i, l y Đ t!... Chúng tôi cũng mu n nghĩ th nào kia nh ng ông tr i ông y ch cho nghĩ đ n th thôi, thì cũng ph i r u lòng mà chín b làm m i, ch nh ông thì th t m t b làm m i, mà không đ c m t cũng b làm m i. Có v y thì công vi c c a cháu m i xong xuôi đ c. Giá ph i b v nh b v nhà khác, nh t nh t cái gì cũng b t đ l i, thì nhà nh nhà chúng tôi l y gì mà lo đ c? Ít là cháu su t đ i không có v . Nh ng phúc làm sao, i g p đ c ông b v th ng con r nh ông, thì có ph i ông tr i ông y cũng còn th ng nhà chúng tôi l m l m không?

Thôi thì bây gi m i s ông đã th ng cho cháu c r i, hôm nay ti n đ c ngày, tôi cũng bi n c i tr u đ n kêu v i ông đ ông cho cháu đ c l các c - tr c là l gia tiên, sau là l bác nhà ta, sau n a ông i cho cháu l s ng ông, (ch ng có ti n b c g o l n, hay mâm cao c đ y thì cũng ph i l y đ u làm l g i là chút lòng thành c a con, cháu các c) - r i xin phép ông đ chúng tôi đ a cháu v nhà làm ăn.

Đáp l i bao nhiêu l i bóng b y, xa xôi y, ông b v ch tr l i g n thon l n m t câu:

- Vâng! M i bà c ng i ch i th th x i n c, x i tr u đã.

R i ông l i c t cao gi ng, b o con:

- H đ c n c thì b c lên đây, con nhé!

R i ông ng i l th . B i vì ông bu n l m. Ch lát n a là ng i ta r c D n đi. Đêm hôm nay, ch còn mình ông v i hai đ a tr con. Nhà s v ng ng t v ng ng , ch ng khác gì ngày v ông m i ch t đi. R i ch m i b a, n a tháng là ông đã ph i b n t hai đ a con trai đ ng c...

Chao ôi! Bu n bi t m y?... Ông đ đ n c ng i. Ông nghĩ b ng r ng: giá D n không ph i v nhà ng i ta, thì có l ch ng đ i nào ông ph i lên r ng; ông c nhà v i ba con, b con đùm b c l y nhau, bây gi b l i hai đ a bé mà đi, ông th ng chúng nó quá... A thì ra ông ph i đi n i khác làm ăn, ch ng ph i vì c gì khác mà ch vì D n ph i đi l y ch ng, D n đi l y ch ng,

không ai trông coi vän đät, nhà cäa, con cái cho ông näa... Ông buän quá. Ông đáp läi nhäng câu rät dài dòng cäa bà thông gia bäng nhäng câu ngän ngän. Bà thông gia, trái läi nhiäu läi läm. Bà vui vä. Bà nói luôn. Bäi tài ăn nói cäa ngä i ta, mät đäi mäi có đäp dùng đän đä vài län. Bà thì chä mät län thôi, bäi vì bà có mäi mät mäng con trai. Läy mät con vä cho con, có đä đäu? Nhät là mình läi không có nhiäu tiän. Công viäc phäi qua mäy mä i näc, mäy mä i cäu. Chäa cä i đäc vä vä cho con, thì còn là đi läi mäi chân, van ông läy bà säi hàm răng... Công viäc cäa bà, mä i phän xong đän chín phän räi. Còn mät tí chút näa mà thôi. Täi gì không ngät ngào väi ngä i ta cho yên än cä. Ngä i ta gä con gái, đã chäng đäc gì thì cũng phäi đäc läi nói mát lòng, mát ruät cho hä đä...

Đän täi, đám cä i mäi ra đi. Vän vän có sáu ngä i, cä nhà gái nhà trai. Ông bä vä đã täng không đi. Nhäng bà mä chäng cä mäi. Vä läi näu ông không đi, thì hai đäa bé cũng không thä đi mà Đän thì đang khóc lóc. Näu chä có mình nó ra đi thì có lä nó cũng không chäu nät. Ông đành kéo mäy cänh rào läp ngä räi đi väy. Đän không chäu mäc cái áo dài cäa bà mä chäng đäa, thành thä läi chính bà khoác cái áo äy trên vai. Đän mäc nhäng áo väi ngày thäng nghĩa là mät cái quän cäng cäc xäng và đäp nhäng miäng vá thät to, mät cái áo cánh nâu bäc phäch và cũng vá nhiäu chä läm, mät bên tay rách quá, đã xé cät gän đän nách. Nó sät sät khóc, đi bên cänh mä chäng. Chú rä đät đäa em län cäa Đän. Còn thäng bé thì ông bä cäng. Cä bän đi läi thäi trong säng länh và bóng täi nhä mät gia đình xäm läng läng đät däu nhau đi tìm chäng...

Đän nhà trai, bà mä chäng mäi bä Đän uäng näc ăn träu. Räi bà giät mät con gà, đän cho ba bä con ông mät mâm cäm. (Đän väa thän väa buän không chäu ngä i ăn). Ba bä con läng lä ăn. Ngä i cha ăn có vài lät cäm, räi buäng bát đäa, ngä i xäa rằng đäi cho hai đäa con ăn. Ông thúc chúng ăn nhanh lên, räi còn vä käo khuya. Thäng län và cäm phäng mäm ra, bä nghän mäy län. Khi cä hai con đã thôi cäm, ông cho chúng nó uäng näc räi đäng lên, chào bà mä chäng Đän đä ra vä. Ông đät thäng län và cäng thäng bé trên läng. Đän đäng đäi cha ä ngoài sân. Nó vän còn đäi mät. Ngä i cha ái ngä i, đäng läi nhìn con mät thoáng räi âu yäm bä o:

- Thôi! Thäy cho em vä nhä.
- Đän khóc näc lên. Hai đäa em không còn chä nhä o näa. Thäng län chäc khóc. Thäng bé ngây mät ra vì không hiäu sao cä. Ngä i cha mäng yêu con:
- Mä chúng mày!...
- Bà mä chäng thäy Đän khóc quá, chäy ra. Bä Đän väi bäc đi. Đän chäy theo cha, näc nä:
- Thäy!... Thäy...
- Mä mày!... nín đi cho thäy vä.
- Thäy đäng... đi... lên räng!
- Ngä i cha thäy lòng thän thäc và đáp liäu:
- , thì thôi... Mä mày!